

Євгенія А. Карпіловська

Інститут української Мови НАН України, Україна, Київ
karpilovska@gmail.com

УНІВЕРБАЦІЯ В КОЛІ ІНШИХ СПОСОБІВ МОВНОЇ КОМПРЕСІЇ

Універбацію як наслідок згортання аналітичного найменування – словосполучки чи висловлення – доречно розглядати в колі інших способів мовної компресії, скерованих на створення однослівної назви: композиції, юкстапозиції, абрєвіації, усічення, субстантивізації, голофразису. Прибічники вузького трактування універбації вважають, що про її наслідки можна говорити лише за умови паралельного функціонування у мові аналітичного найменування (*гуманітарка – гуманітарна допомога, мережевик – мережевий магазин*). Проте наявність найменувань того ж об'єкта або поняття різними способами мовної компресії, творення універбів за аналогією дають підстави для ширшого трактування універбації як прояву закону мовної економії та різновиду компресивного словотворення. Для аналізу універбів необхідно визначити площину їхнього розгляду в часовій перспективі. Як універби в синхронному словотворенні розглядаємо деривати, створені за регулярними моделями згортання атрибутивних і предикативних словосполук. Вважаємо, що універби становлять однослівні деривати, які функціонують паралельно з кількаслівним найменуванням, на базі якого їх створено (*цифровик – цифровий фотоапарат, набирати номер телефону когось – набирати когось*). Розрізняємо контекстно залежні і контекстно незалежні універби.

Ключові слова: мовна компресія, словотворення, універбація, універб

Univerbation as the result of the reduction of analytical name - word-combination or phrase – is appropriate to analyse in correlation with other ways of language compression, aiming at the creation of one-word name: composition, juxtaposition, abbreviation, clipping, substantivization, holophrasis (conflation). Supporters the narrow interpretation of univerbation consider that about its effects can speak only on the condition parallel functioning of analytical name (*гуманітарка – гуманітарна допомога, мережевик – мережевий магазин*). Yet the names of the same object or concept with different ways of language compression, creation of univerbs by analogy give the opportunities for the broader interpretation of univerbation as the expression of the law of language economy and the kind of compressive word-formation. For the analysis of univerbs to determine the plane of their consideration in time perspective is necessary. As univerbs

in the synchronous word-formation consider derivatives created by regular models of reduction the attribute and predicate combinations of words. We think that univerbs are simple (with one root) derivatives that function in parallel with analytic name, on which they were created (*цифровик – цифровой фотоапарат, набирати номер телефону когось – набирати когось*). We distinguish context-dependent and context-independent univerbs.

Key words: language compression, word-formation, univerbation, univerb

1. Сама внутрішня форма термінів-дублетів *універбація/універбізація* – *unus* “один” + *verbum* “слово” – і пов’язаних з ними термінів на позначення результатів такого процесу *універб/універбат* спонукає до розгляду цього явища – творення однослівної (синтетичної) номінації на базі кількаслівної (аналітичної) у загальному контексті способів і засобів мовної компресії. Однак термін *універбація* (я далі буду використовувати цей термін з огляду на його самодостатність, а також на праці О. В. Ісаченка, який уживав саме цей варіант), через украї загальний характер свого змісту закликає й до точнішого окреслення позначуваного ним явища, до визначення його місця в колі інших способів мовної компресії. Інакше є ризик “розмити” його зміст до позначення словотворення в цілому, бо, як відомо, мета будь-якого словотворчого акту – побудова однослівної назви. О. В. Ісаченко, увівши термін *універбація*, трактував це явище як різновид словотворення внаслідок згортання атрибутивних аналітичних найменувань. Як твірну базу такого способу словотворення вчений виділив ад’єктивні (рос. *сетчатая оболочка – сетчатка*, чес. *železná dráha - železnice*) і генітивні (прийменникові) (рос. *аттестат зрелосту*, пол. *dziurka do klucza*) словосполучки. Як універби він розглядав наслідки згортання таких словосполуч за допомогою різних способів словотворення: композиції, юктапозиції, зрощення (його терміни – рос. *сопряжение*, чес. *spřežka*, нім. *Zusammenrückung*), аббревіації, суфіксального словотворення, усичення й субстантивації. Для позначення наслідків універбації О. В. Ісаченко, крім термінів *універбоване суфіксальне утворення* (рос. *универбированное суффиксальное образование*), залучав визначення *еліптична форма* (рос. *эллиптическая форма*), *еліптичний пропуск* (рос. *эллиптический пропуск*). Вирізняльною рисою універбів вчений вважав *семантичну конденсацію* (рос. *семантическая конденсация*). Він розумів її як “втрату семантичної розчленованості найменувань” і як наслідок цього процесу – “згущення семантичного змісту в одному слові” порівняно з

базовим аналітичним найменуванням (Исаченко 1958: 340). Отже, у трактуванні О. В. Исаченка, універбація становить загальне позначення всіх способів компресивного словотворення на базі аналітичних найменувань – атрибутивних словосполук.

1.1. В українському мовознавстві поширене трактування універбації як способу суфіксального словотворення, при якому словосполука за допомогою суфікса згортається в однослівне найменування (Клименко 2007: 776; Нелюба 2007). Показові приклади, які до цього визначення подала Н. Ф. Клименко: *записна книжка – записник, залікова книжка – заліковка, носова хусточка – носовик, вівсяна каша – вівсянка*. У цій же статті в енциклопедії “Українська мова” Н. Ф. Клименко звернула увагу на різні стадії універбації, або згортання базової словосполучки в одне слово, наявні в сучасній українській мові, – через абrevіатуру до простого афіксального деривата: *спеціальний одяг – спецодяг – спецівка*. До цього її прикладу додаю *стінна газета – стінгазета – стіннівка, медійна реклама – медіареклама – медійка*. Часто ж компресія словосполучки зупиняється на етапі складного слова і в абrevіатурах може лише коливатися між різними їхніми типами: *Центральна виборча комісія – центрвиборчком – ЦВК або державне страхування – держстрахування – держстрах* (Клименко 1984). Універби можуть і оминати стадію складного слова, виявляючи різний ступінь деталізації загального значення субстантивованого атрибута базової словосполучки: *страва зі смажених продуктів, смажена страва – смажене* (будь-яка страва, з будь-яких продуктів) – *смаження, смаженняця* (страва зі смажених яєць, яєчня), *смаження* (страва зі смаженого м’яса). Саме таке розширене трактування універбації як не лише творення суфіксального деривата на основі атрибута базової словосполучки, а й його субстантивації (*величальна пісня – величальна*) запропонував у своєму дослідженні І. М. Думчак (Думчак 1998).

1.2. Однак мовна компресія в українській мові може виявлятися на різних рівнях її системи, а для її вираження застосовують різні формальні засоби: фонетичні, акцентні, словотворчі, морфологічні, правописні (цілісне оформлення словосполучки чи висловлення, тобто їхнє написання разом або через дефіс). Вона може бути спрямована як на створення слова на базі словосполучки, висловлення чи й логічно завершеного фрагмента тексту, так і на згортання (редукцію) самого слова. Прикладами останнього можуть слугувати такі усічення

в апелятивах і онімах, а також наслідки накладання морфем, як *фанатик – фанат – фан, завідувач – зав, Олександр – Олесь – Лесь або ніти* (п[і+і]ти, пор. з *пі-знати*), *какаовий* (кака[о+о]вий).

Прикладом мовної компресії, спрямованої на створення слова на базі словосполук і висловлень, можуть бути різні способи компресивного словотворення, морфологічного: 1) композиція, або основоскладання (*екологічна тканина – екотканина, знати воду – водогін*), телескопія як її різновид (*музичний автомат – музикомат, інтернет+нетрі – інтернетрі*); 2) юкстапозиція, або словоскладання (*добридень* (з *добрий день*), синтетичні форми майбутнього часу дієслів недоконаного виду *читатиму, читатимеш, читатиме* з *читати + їму, їмеш, їме* – особові форми дієслова *їняти*; модальні слова *далебі, дастьбі, помагайбі, пробі, простибі, спасибі*, де **-бі** становить редукований варіант слова *Біз/Бог*; складні прислівники *бозна-де, бозна-звідки, бозна-коли; казна-де, казна-звідки, казна-коли*, у яких основи **бозна-, казна-** є наслідком компресії предикативних словосполук *бог знає, кат знає*), зрощення як його різновид (*панотець, паніматка, начебто, малодоступний*); 3) абрєвіація (*вища школа – виш, народний депутат – нардеп, державна автомобільна інспекція – державтоінспекція – ДАІ*), а також неморфологічного: 4) субстантивіація атрибута словосполуки (*дотична лінія – дотична, відпускні гроші – відпускні, знайомий чоловік – знайомий*); 5) голофразис (злиття, інтеграція), або стягнення в слово висловлення (пор. *можеайбожеіябпоїхавтаквоно-якстріляєтакбахкасаптичкажвонахочежити* з *може, ай, Боже, і я б поїхав, так воно як стріляє, так бахкає, а птчка ж, вона хоче жити* (Остап Вишня), фраза, яка передає особливості мовлення відомого українського поета ХХ століття Павла Тичини (приклад з (Колоїз 2015: 118), образні позначення людини *нерозливвода* “щирі друзі”, *не-минай-корчма* “п’яниця” або народні назви *не-займай-мене, не-руш-мене* декоративної рослини *розрив-трава, недотика*, рос. *недотрога* (лат. *Impatiens noli-tangere* з *Noli me tangere* “не торкайся мене” – перших слів Ісуса Христа після воскресіння, звернених, за Євангелієм від Іоанна, до Марії Магдаліни) (Карпіловська 2005; Колоїз 2007). Окрему групу універбів становлять відфраземні деривати на зразок *теревенити* з *теревені правити* чи *нісенітниця* з *ні се ні те* (Стишов 1991; Белоусова 2011). За всієї строкатості виявів такої мовної компресії їх вирізняє розчленованість формальної структури, збереження в слові вказівок на складники базового аналітичного найменування.

2. Розгляд універбації не як прояву мовної компресії взагалі, а вужче – як різновиду компресивного словотворення – неминуче ставить питання про площину аналізу унвербів в історичній перспективі функціонування мови, про регулярність моделей згортання в слово аналітичних назв, про прозорість зв'язку між універбом та базовою словосполучкою. Питання модельованості, відтворюваності унвербів спричинює й інше питання: які різновиди словосполук можна вважати базою для творення унвербів, чи не сплутуємо ми часом опис, експлікацію семантики деривата, його перифразу, з паралельним аналітичним найменуванням того ж об'єкта? Чи коректно вважати унвербами, наприклад, назви мешканців населених пунктів, якщо вони співвідносяться зі стандартними сполуками “житель (мешканець) + назва населеного пункту чи місцевості”, на *кшталт киянин/киянка – житель/жителька Києва*? Виділяючи різні ступені універбації, чи можемо ми вдаватися до етимологічного аналізу питомих і запозичених слів, розглядати універбацію не лише на осі одночасності, в синхронії, а й на осі послідовності, у діахронії, за визначенням Ф. де Сосюра, з'ясовувати і “як роблять слова”, і “як зроблені слова”, вдаючися до цього влучного визначення Л. В. Щерби?

2.1. У сучасній українській мові стикаємося з унвербами, що демонструють різний ступінь прозорості формально-семантичного зв'язку зі словосполучками, на базі яких вони постали. Такі деривати виявляють різний ступінь компресії колись аналітичного найменування, а отже, й різний ступінь подільності своїх основ. Мінімальний ступінь універбації й повну подільність основи подають зрощення на зразок *запридух* “назва дуже міцних горілки чи тютюну”, *усередині* чи *маловживаний*, які залежно від контексту можуть функціонувати як слова чи словосполучки й, відповідно, писатися разом чи окремо, пор. *усередині споруди* й *у середині рядка*. Метафоричні унверби на взір *горицвіт* “назва квітки – адоніс”, *паливода*, *зірвіголова*, *шибайголова* “бешкетник, відчайдух”, *варивода* “вередун”, *вернивода*, *вернидуб* “велетень”, що утворилися на базі сполук форми 2-ої особи однини дієслова в наказовому способі та іменника в ролі об'єкта дії, становлять прикметну рису українського словотворення. Вони закріпилися в українському антропоніміконі як прізвищеві назви, пор. такі прізвища, як *Убийвовк*, *Нетийвода*, *Печиборц*, *Куйбіда*, *Затулівітер*, *Задерихвіст*, *Недайкаша* та ін. (Масенко 1990). Максимальний ступінь універбації виявляють деривати, які за визначенням О. В. Ісаченка, втратили будь-який змістовий зв'язок з базовою словоспо-

лукою, пор. його приклад – російський універб *перчатки*, історично пов'язаний з втраченою в сучасній російській мові аналітичною назвою *перчатые рукавицы* (Исаченко 1958: 341). В українській мові до таких універбів належить слово *сѡдухи* в значенні “кінець, смерть”, зафіксоване в “Словарі української мови” за редакцією Б. Грінченка в 1909 р. (СГ IV: 164). У цьому джерелі подано й фразеологізм *сѡдухи стусити* зі значенням “померти”. Сьогодні вже лише ті українці, хто добре знає службу Божу в церковнослов'янській редакції, впізнають у слові *сѡдухи* початок заупокійної молитви про новопреставлених “*Со духи праведных скончавшихся душу раба Твоего, Спасе, упокой*”, де *со духи* є старою формою орудного відмінка множини іменників чоловічого роду (пор. *со товарищи*, *со отцы*). В українській редакції зачин цієї молитви звучить уже так: *З духами спочилих праведників душу раба Твого, Спасе, упокой*, зникла ця стара граматична форма й із сучасного російського тексту цієї молитви, пор.: *Со святыми упокой*. Затемнення зв'язку універбу *сѡдухи* з базовою применниково-іменниковою словосполучкою підтримує й наголос, зміщений з першого складу іменника на применник *со*. Зміна наголосу часто супроводжує згортки словосполук, пор. *добрідень*, *добрівечір* і *добрый день*, *добрый вечер*. Натомість початок іншої відомої християнської молитви “Отче наш”, імовірно, через активність форми кличного відмінка в українській мові зазнав лише мінімальної універбації. Він згорнувся у цілком прозоре зрощення й у такій формі закріпився у фразеологізмах *знати як отчешаш* “знати дуже добре” (СКЄ III: 218) й *прочитати отчешаш* “дати прочухана, нагінку” (СУС II: 134).

Між мінімальним і максимальним ступенями універбації як виявами мовної компресії пролягає строката зона часткової універбації у такому її широкому трактуванні. Її засвідчують, зокрема, колишні композити *макітра* і *дровітня*, в основах яких відбулося спрощення і внаслідок цього вони стали не цілком подільними. Історично в основі цих слів лежали дієслівно-іменникові словосполучки, відповідно, *мак+терти* (пор. виразнішу вказівку на таку базову словосполучку в іншому варіанті цього композита *макотертъ*) і *дрова+тну*. Нині українці сприймають ці слова як прості суфіксальні похідні з недостатнім ступенем подільності основи, співвідносні лише зі словами *мак* і *дрова*. Інший тип часткової універбації виявляє слово *первак*, співвідносне не з однією, а з кількома словосполучками: 1) перша дитина, 2) першокласник, дитина, яка вчиться у першому класі загальноосвітньої школи; 3) наливка, квас першого настою; 4) горіл-

ка з початку відгону; 5) дьоготь першого виділення; 6) перший рій бджіл; 7) перший сніп (СУМ VI: 118). Сучасне нормативне означення в таких базових словосполуках – порядковий числівник *перший*, а не *первий*. Останній, застарілий, варіант зберігся в ряді простих і композитних дериватів: *первісток*, *первина*, *первинний*, *первісний*, *первозим'я*, *перволіток*, *перворідний* та ін. Проте його ненормативність затемнює формально-семантичний зв'язок між універбом і базовими атрибутивними словосполуками. Співвідношення ж універба *пербак* зі спектром словосполук провокує й питання про те, чи маємо ми тут справу з розвитком семантики універба, формуванням його полісемії, чи перед нами явище повторного використання тієї ж моделі згортання базової атрибутивної словосполуки із застарілим порядковим числівником *первий* (Ермакова 1999)?

Окрему проблему становить і різний ступінь універбації, віддалення від етимону слів, сформованих на базі запозичених словосполук. Твірна база таких одиниць непрозора для українського мовця, який не знає мови-джерела запозичення, що спонукає його до часом кардинального перетворення етимону, пор. українську назву горілки *оковита* з її латинським етимonom *aqua vitae* “вода життя” чи назву виду боротьби *самбо* від рос. *самооборона без оружия*. З недавніх запозичень додамо *онлайн*, *офлайн*, спершу в написанні як окремо, так і через дефіс (з англ. *on line* “на лінії”, *off line* “поза лінією”). Плеоназми доводять сприйняття українцями таких запозичень в узагальненому значенні однослівної номінації, пор. *він-персона* (з англ. *very important person* “дуже важлива персона”) або *смс-повідомлення* (з англ. *short message service* “служба коротких повідомлень”).

3. Проте в історичній перспективі ми шукаємо пояснення окремим фактам, усталеним у мові, тоді як у сучасній мовній практиці маємо змогу простежити процес творення таких фактів. Саме такий процес універбації й вважаємо способом компресивного словотворення. Серед його моделей в українській мові, як і в інших слов'янських, найбільшу активність виявляють атрибутивні словосполуки. Стабільну регулярність за даними українських словників і текстів ХХ – початку ХХІ ст. демонструють сполуки іменників з атрибутом-ад'єктивом. Ось лише кілька новотворів-універбів цього типу: *медійка* (медійна реклама), *цифровик* (цифровий фотоапарат), *цифра* (будь-які цифрові прилади), *безліміт* (безлімітна послуга мобільного зв'язку, безлімітний Інтернет), *віртуал* (віртуальна реальність), *муні-*

ципал, *муниципальник* (муниципальний працівник, працівник муніципальної адміністрації, представник муніципальної влади, гравець муніципальної футбольної команди), *корпоратив* (корпоративна вечірка), *конкретика* (сукупність будь-чого конкретного) та ін. Подані приклади унааявнюють розмаїття засобів створення універбів на базі атрибута вихідного аналітичного найменування. Це може бути: а) суфіксація його основи: *автоцивілка* з поетапного згортання базової словосполуки *страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів – цивільне страхування авто*; б) усічення атрибута з включенням позначуваного й генералізацією семантики універба: *неліквід* (неліквідоване майно, вироб), *безвіз* (безвізовий режим перетину кордону), *позитив/негатив* (будь-що позитивне/негативне, сукупність позитивного/негативного); в) субстантивація атрибута (позначення) з включенням позначуваного і наступною деталізацією такого субстантивата за допомогою різних суфіксів: *страва*, *натій* з *варених продуктів*, *варені страва (натій)* – *варене* (будь-які продукти) – *варенуха* (горілка, зварена з медом, сухими фруктами та ягодами), *вареник* (варений виріб з прісного тіста, начинений сиром, ягодами, фруктами, капустою тощо), *варениця* (варений шматок прісного тіста без начинки; лінивий вареник); г) заміна сполуки іменником зі значенням сукупності, спільнокореневим з атрибутом: *хімічні речовини (домішки, виробництво)* – *хімія* (*Це не їжа, а суцільна хімія; Мені ця хімія руки роз’їдає; Його послали на “хімію”*), *цифрове телебачення, цифровий фотоапарат (термометр, тюнер)* – *цифра*. О. В. Ісаченко вважав, що такий спосіб творення універбів заслуговує на особливу увагу, пор. його приклади – рос. “Объединенное стекло”, *Главтабак, Главрыба* (Ісаченко 1958: 343). Якщо в історичній перспективі універби активно створювали за допомогою субстантивації (пор. назви грошових виплат – *акордні, відпускні, відрядні, декретні, добові* або математичні й фізичні терміни *пряма, крива, дотична, обвідна* (лінія), *ціле* (число), *рівнодійна* (сила), то серед новотворів не натрапляємо на універби-субстантивати. Очевидно, унаслідок ще недостатнього усталення, ступеня відтворюваності нових аналітичних найменувань. Однак виявляє активність, хоч і невисоку, універбація сполук шляхом включення атрибута в семантику їхнього опорного іменника з конкретизацією значення такого універба: *глобальна (всесвітня) комп’ютерна мережа – мережа “об’єднання локальних і регіональних комп’ютерних мереж, мережа мереж”*. Контекстну незалежність цього універба посилює його на-

писання з великої літери – *Мережа*. Цей же спосіб універбації демонструє й український відповідник англійської словосполуки *World Wide Web* – *Всесвітнє Павутиння* – *Павутиння*.

Аналіз означень у складі атрибутивних словосполук дає підстави твердити, що перепоною на шляху їхнього згортання в універб може ставати загальний характер їхньої семантики. Для того, щоб стати твірною основою універба, атрибут має набути вирізняльної, характеризувальної функції, стати прикметою, знаком впізнаваності такої синтетичної номінації. Це міркування підтверджує, на мою думку, зіставлення атрибутивних словосполук з тим самим означуваним словом. Зокрема, з розмаїття назв книжок для виконання спеціальних функцій – *домова книга, книга скарг та пропозицій, оцядна, чекова, трудова книжка, Червона книга* тощо в універби згорнулися лише деякі з аналітичних назв таких книг для спеціальних потреб: *книга для читання – читанка, залікова книжка – заліковка, записна книжка – записник*. На функціонування таких універбів свій відбиток накладає час, мовні смаки спільноти в певні періоди. Так, словники початку ХХ ст. подають лише *злічна (іститова) книжка* (СКЄ II: 108), а в словниках початку ХХІ ст. натрапляємо як на аналітичну назву *заликова книжка*, так і (з кваліфікатором *розм. (розмовне)* на універб *заликовка* (СЖ: 314).

4. Творення універбів, хоча і менш активно, відбувається в українській мові на базі генітивних (прийменникових) словосполук. Цей тип сполук зазнає перетворень на базі атрибута і дає універби, більш залежні від контексту комунікації, ніж створені на базі ад'єктивних сполук. Такі універби можуть поставати завдяки: а) суфіксації на базі атрибута: *книжка для читання – читанка, збірник для співу (співання) – співаник, полиця (шафа) для мисок – мисник*; б) включенню позначення (атрибута) – *золото з домішками інших металів (міді, срібла) – золото без домішок (чисте, самородне), одержати диплом доктора наук – одержати диплом* або в) включенню позначення (атрибута) з додаванням оцінного компонента: *добрий/поганий смак їжі (напою) – тепер їжа (напій) має смак (+ добрий, приємний для мовця)*.

5. Універбацію, як правило, обмежують атрибутивними словосполукми. Проте явище включення, як позначуваного, так і позначення вихідної словосполуки, дає підстави розширити твірну базу універбів і за рахунок предикативних словосполук, зокрема сполук дієслова з об'єктними поширювачами. На цей тип сполук як базу включен-

ня позначення звернула увагу Н. О. Янко-Триницька, подавши такі приклади цього процесу в російській мові: *нести яйця – нестись, насутить брови – насутиться, оскалить зубы – оскалиться, беречь себя – беречься* и др. (Янко-Триницкая 2001: 376). В українській мові також досить регулярний такий тип універбації: *слухати старших (батьків, учителів) – слухатися; стримати емоції (гнів, роздратування) – стриматися, визначити свою думку (позицію, ставлення до когось/чогось) – визначитися*. Найвний і інший тип згортання вербальних словосполук з об'єктними детермінантами – звуження (конкретизація) семантики дієслова завдяки включенню значення об'єкта дії: *набирати номер телефону когось – набирати когось, дзвонити по телефону комусь – дзвонити комусь*. Такі універби виявляють різний ступінь залежності від контексту (ситуації) спілкування, пор. контекстно незалежні факти системи мови *Набери його, подзвони йому* і контекстно залежні факти мовної практики, конкретної ситуації мовлення: *постукай йому*, які залежно від ситуації можна потрактувати по-різному, як *постукай у двері (у вікно, стінку його кімнати, по батареї, у підлогу)*, *дай йому знати, що ми прийшли, чекаємо на нього або щоб він не шумів, притишиє музику, телевізор*.

6. Внутрішня форма терміна *універбація* дає підстави трактувати це явище широко – як прояв закону економії мовних засобів, мовних зусиль, компресії будь-якого аналітичного найменування в синтетичне, однослівне. Разом з тим модельованість, регулярність згортання в слово певних типів атрибутивних і предикативних словосполук уможливорює й вузьке трактування універбації як способу компресивного словотворення. Його ознаками є: а) структурна та б) семантична компресія (конденсація) базової словосполуки до лише одного з її членів; в) модель і спеціалізовані формальні засоби творення універба; г) прозорість семантичного зв'язку універба з базовим аналітичним найменуванням.

Джерела ілюстративного матеріалу

КФІ – *Комп'ютерний фонд інновацій в українській мові Інституту української мови НАН України*

СГ – *Словарь української мови*, зібрала редакція журналу “Киевская Старина”. Упорядкував з додатком власного матеріалу Борис Грінченко. Київ, 1907–1909, I–IV.

СЖ – *Російсько-український словник* / За ред. В. В. Жайворонка. Київ: Абрис, 2003.

СКЄ – *Російсько-український словник* / Голов. ред. С. Єфремов. Київ: Держ. вид-во України, 1924–1933, I–III.

СУМ – *Словник української мови*. Київ: Наукова думка, 1970–1980, I–XI.

СУС – *Словарь російсько-український* / Зібрали і впорядкували М. Уманець і А. Спілка. Львів: Друкарня Наукового Товариства імени Шевченка, 1893–1898. I–IV.

Література

Татьяна БЕЛОУСОВА, 2011: *Фразеологическая универбация в современном русском языке*. Каменец-Подольский: ПП Буйницький О. А.

Іван ДУМЧАК, 1998: *Універбация в українській мові*. Івано-Франківськ: Прикарпатський нац. ун-т ім. Василя Стефаника.

Ольга ЕРМАКОВА, 1999: Влияние идиоматичности семантики производных слов на вторичную реализацию словообразовательных моделей в русском именном словообразовании последних десятилетий (к проблеме взаимодействия словообразования и лексики). *Новые пути изучения словообразования славянских языков*. 239–245.

Александр ИСАЧЕНКО, 1958: К вопросу о структурной типологии словарного состава славянских литературных языков. *Slavia*. XXVII, 3, 334–352.

Євгенія КАРПІЛОВСЬКА, 2005: Неузвальне словотворення: правила “гри без правил”. *Вісник Київського нац. лінгв. ун-ту. Філологія*. 8, 1, 106–117.

Ніна КЛИМЕНКО, 1984: *Словотворча структура і семантика складних слів в сучасній українській мові*. Київ: Наукова думка.

Ніна КЛИМЕНКО, 2007: Універбация, універбізация. *Українська мова: Енциклопедія*. Київ: “Українська енциклопедія” ім. М. П. Бажана, 776.

Жанна КОЛОЇЗ, 2015: *Неузвальне словотворення*. Кривий Ріг: НПП Астерікс.

Жанна КОЛОЇЗ, 2007: *Українська оказіональна деривация*. Київ: Акцент.

Андре МАРТИНЕ, 1960: *Принцип економии в фонетических изменениях (проблемы диахронической фонологии)*. Москва: Изд-во иностр. лит-ры.

Лариса МАСЕНКО, 1990: *Українські імена і прізвища*. Київ: Тов-во “Знання” Української РСР.

Анатолій НЕЛЮБА, 2007: *Явища економії в словотвірній номінації української мови*. Харків: Харків. нац. ун-т ім. В. Каразіна.

Александр СТИШОВ, 1991: *Отфраземные образования в современном украинском языке*. Киев: Ин-т языковедения им. А. А. Потебни АН УССР.

Надия ЯНКО-ТРИНИЦКАЯ, 2001: Выводимые слова, соотносимые с несколькими базовыми словами или со словосочетанием. *Н. А. Янко-Триницкая. Словообразование в современном русском языке*. Москва: Ин-дрик, 342–387.

Univerbation Among Other Kinds of Language Compression

Univerbation as the result of the reduction of analytical name – word-combination or phrase – is appropriate to analyse in correlation with other kinds of language compression, aiming at the creation of one-word name: composition, juxtaposition, abbreviation, clipping, substantivization, holophrasis. We distinguish this kind of language compression from the reduction of the formal structure inside of particular word: *фанатик* – *фанат* – *фан*. Supporters the narrow interpretation of univerbation consider that about its effects can speak only on the condition parallel functioning of analytical name (*гуманітарка* – *гуманітарна допомога*, *мережевик* – *мережевий магазин*). But creation of univerbs by analogy give the opportunities for the broader interpretation of univerbation as the manifestation of the law of language economy and the kind of compressive word-formation. As univerbs in the synchronous word-formation consider derivates created by regular models of reduction the attribute and predicate combinations of words. Semantic condensation in basic attributive combination of words may be undergone an attribute (*глобальна комп'ютерна мережа* – *мережа/Мережа*) as well as the main word of such combination (*хімічні речовини* – *хімія*). In predicate combinations of words the object actants are reduced usually (*визначити свою позицію* – *визначитися*). We think that univerbs are simple (with one root) derivates that function in parallel with analytic name, on which they were created. Such features distinguish the univerbation from other types of compressive word-formation: 1) structural and 2) semantic condensation of basic combination of words (phrase); 3) transparent relation with basic analytical nomination